

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 378.147:37.016:004.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18020583>

Рефлексивно-цифрові практики розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів: педагогічний експеримент і результати

Власенко Олег Олександрович,
спеціаліст, керівник інтернет відділу, ТОВ «Укртекстиль»,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0006-7943-0418>

Прийнято: 09.10.2025 | Опубліковано: 22.12.2025

***Анотація.** Актуальність теми зумовлено потребою сучасної освіти у підготовці майбутніх учителів із високим рівнем комунікативної компетенції, здатних ефективно взаємодіяти з учнями та колегами. **Метою** дослідження є оцінювання ефективності цифрових рефлексивних практик – електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогів – у формуванні професійної комунікативної компетенції здобувачів педагогічної освіти та їхнього впливу на розвиток усвідомленості й емоційної стабільності в педагогічній взаємодії. **Методи.** У межах дослідження застосовано комплекс методів: аналіз сучасних наукових практик цифрової рефлексії, педагогічне спостереження, анкетування, контент-аналіз цифрових матеріалів, самооцінювання студентів, зокрема порівняння результатів контрольної та експериментальної груп. Інструментарій дослідження забезпечив аналіз впливу окремих цифрових практик та їхнього поєднання на динаміку формування комунікативних і рефлексивних навичок. У **результаті** роботи виявлено, що системне використання електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогу значно підсилює здатність студентів до*

усвідомленого аналізу власних педагогічних дій, удосконалює навички професійної комунікації та сприяє стабілізації емоційного стану під час взаємодії з учасниками освітнього процесу. Показано, що експериментальна група продемонструвала вищий рівень рефлексивності, краще вміння формулювати зворотний зв'язок і більшу впевненість у педагогічних ситуаціях. Найефективнішим виявилось інтегроване застосування трьох основних цифрових інструментів, що створило синергійний ефект для розвитку професійної комунікативної культури. У **висновку** зазначено, що рефлексивно-цифрові практики доцільно розглядати як результативний засіб формування базових компонентів комунікативної компетенції майбутніх учителів. Поєднання електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогу дає змогу студентам переходити від поверхового самооцінювання до глибокої усвідомленої рефлексії, покращує емоційну саморегуляцію та підвищує якість педагогічної взаємодії. Результати дослідження підтверджують важливість інтеграції цифрових рефлексивних технологій у програми професійної підготовки педагогів, що відповідає актуальним викликам цифрової освіти XXI століття.

Ключові слова: рефлексивно-цифрові практики, комунікативна компетенція, електронне портфоліо, відеорефлексія, мікроблог студента, цифровий щоденник, професійна підготовка майбутніх учителів, педагогічний експеримент.

Reflexive-digital practices for developing the communicative competence of future teachers: a pedagogical experiment and its results

Oleh Vlasenko,

Specialist, Head of Internet Department, LLC «Ukrtextile»,

Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0006-7943-0418>

Abstract. *The relevance of the topic stems from the need for modern education to train future teachers with a high level of communicative competence, able to interact effectively with students and colleagues. The **purpose of the study** is to assess the effectiveness of digital reflective practices – electronic portfolio, video reflection and microblogs – in the formation of professional communicative competence of applicants for pedagogical education and their impact on the development of awareness and emotional stability in pedagogical interaction.*

Methods. *The study used a set of methods: analysis of modern scientific approaches to digital reflection; pedagogical observation; questionnaires; content analysis of digital materials; student self-assessment; and comparison of the results of the control and experimental groups. The research tools allowed us to trace the influence of individual digital practices and their combination on the dynamics of the development of communicative and reflective skills.*

Results. *It was found that the systematic use of an electronic portfolio, video reflections, and microblogging significantly enhances students' ability to analyze their own pedagogical actions consciously, improves professional communication skills, and helps stabilize their emotional state during interactions with participants in the educational process. It was shown that the experimental group demonstrated a higher level of reflexivity, better ability to formulate feedback and greater confidence in pedagogical situations. The most effective was the integrated use of three main digital tools, which created a synergistic effect in developing a professional communicative culture.*

Conclusion *found that reflective-digital practices should be considered an effective means of developing key components of future teachers' communicative competence. The combination of an electronic portfolio, a video reflection, and a microblog promotes students' transition from superficial self-assessment to deep, conscious reflection, improves emotional self-regulation, and increases the quality of pedagogical interaction. The study's results confirm the importance of integrating*

digital reflective technologies into teacher training programs to address the current challenges of 21st-century digital education.

Keywords: *reflective-digital practices, communicative competence, electronic portfolio, video reflection, student microblog, digital diary, teacher education, pedagogical experiment.*

Постановка проблеми. Сучасна система підготовки майбутніх учителів зазнає суттєвих трансформацій під впливом цифровізації освіти, що висуває нові вимоги до їхньої рефлексивної, комунікативної та емоційної готовності. Одним з основних завдань є формування здатності до усвідомленої професійної рефлексії, розвитку комунікативної компетенції та емоційної стійкості – важливих компонентів ефективної педагогічної взаємодії. У сучасному освітньому процесі важливо не лише засвоїти теоретичні знання, а й навчитися аналізувати власну педагогічну діяльність, ухвалювати обґрунтовані рішення та ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього середовища. Традиційні форми рефлексивної діяльності не завжди відповідають потребам цифрового освітнього середовища, де технології є невіддільною частиною процесу навчання. Серед таких інструментів найефективнішими є електронне портфоліо, відеорефлексія, мікроблоги та цифрові щоденники. Вони забезпечують формування професійного досвіду здобувачів освіти, сприяють глибшому розумінню власних навчальних досягнень, розвитку комунікативних умінь і переходу від формальної до усвідомленої рефлексивної діяльності. Попри зростання інтересу до цифрових інструментів рефлексії, наукова спільнота все ще стикається з недостатністю узагальнених даних щодо їхнього впливу на формування професійного комунікативного досвіду майбутніх педагогів, що зумовлює потребу у цілісному аналізі ефективності цих технологій, визначенні їхньої ролі у розвитку усвідомленості, критичного мислення, емоційної стабільності

здобувачів освіти та у пошукові оптимальних шляхів інтеграції цифрових практик у педагогічну підготовку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У низці сучасних досліджень доведено, що цифрові рефлексивні практики є ефективним механізмом формування комунікативної компетенції майбутніх учителів та можуть бути інтегровані в структуру педагогічного експерименту як інструмент діагностики й корекції навчальної діяльності. На рівні післядипломної освіти автор Г. М. Гаврилюк [1] підкреслює необхідність системного впровадження цифрових засобів у процес підвищення кваліфікації педагогічних працівників; запропоновано моделі професійного розвитку, в яких рефлексія через цифрові сервіси є основою для аналізу педагогічної взаємодії та самооцінювання практичних вмінь. З огляду на це електронні артефакти – записи уроків, фрагменти мікрОВикладання, записані коментарі та щоденникові записи – розглядаються як емпірична основа для побудови індивідуальної траєкторії професійного зростання студента. На системному рівні організаційні засади функціонування вищої освіти аналізують дослідники О. А. Поліщук, І. О. Лисоконь та Г. В. Різак [2], які розробляють методичні засади для застосування рефлексивно-цифрових практик в освітній процес. Вчена С. М. Соболева зі співавторами [3] наголошують на необхідності кореляції внутрішніх освітніх процедур із європейськими стандартами, що передбачає формування єдиних регламентів збереження, оброблення й використання цифрових артефактів під час педагогічних практик, зокрема надання інституційної підтримки експериментам з цифровими формами рефлексії. Зазначено, що розвиток інноваційних моделей наукових досліджень у закладах вищої освіти демонструє практичні маршрути реалізації цифрових рефлексивних інструментів у межах дослідно-експериментальних проєктів: поєднання кількісних та якісних методів, використання цифрових артефактів як джерел даних для контент-аналізу та впровадження комбінованих процедур

оцінювання результатів (тестування, експертні рубрики, аналіз портфоліо). Феномен віртуальної комунікації вивчає науковець О. Ю. Бойко [4]. Акцентовано на якісних змінах у сутності педагогічної взаємодії під впливом цифрових платформ: посилення невербальної комунікації через відео, зміна зв'язків між учителем і аудиторією, зокрема зростання значущості медіаграмотності для адекватної інтерпретації цифрових меседжів. Дослідження впливу електронних ресурсів на процес навчання аналізують автори Ю. Л. Осип та М. А. Осип [5], які підтверджують позитивні результати щодо підвищення мотивації та інформаційної культури студентів при регулярному використанні цифрових матеріалів. Виявлено покращення здатності студентів до самостійного аналізу й рефлексії власних навчальних дій у предметних циклах, що трансформується на розвиток комунікативних умінь у професійному контексті. Сучасні тренди формування цифрових компетенцій висвітлюють учені П. М. Григорук і В. А. Максименко [6]. Показано, що ефективне навчання цифрових інструментів потребує комплексної практики: поєднання технічної грамотності з методичною підготовкою та етичними засадами використання технологій. Наголошено на важливості інтеграції контентно-методичних модулів з практичними вправами з використання платформи для електронних портфоліо, відеорефлексії та мікроблогінгу, що дає змогу формувати не лише навички користування, а й рефлексивні компетенції, необхідні для педагогічної взаємодії в цифровому середовищі. Комунікативний аспект як центральний складник професійної підготовки розглядають дослідники К. П. Житнухіна та В. С. Дрига [7]. Автори акцентують на потребі формування стратегічних та емоційно-комунікативних компонентів компетенції, що підсилюються рефлексією та цифровими практиками самоаналізу. Вчений А. Палій зі співавторами [8] доводять, що рефлексія є основним структуротворчим компонентом професійної діяльності педагога, оскільки дає змогу

осмислювати власні комунікативні дії, аналізувати педагогічні ситуації та підвищувати ефективність взаємодії в освітньому процесі. Зазначено, що саме рефлексивні механізми створюють підґрунтя для впровадження цифрових інструментів самостереження та самооцінювання: електронні щоденники, відеорефлексія чи онлайн-обговорення, що можуть перетворитися на дієві засоби педагогічного експерименту. Дослідниця О. Стойка [9] доповнює ці положення, звертаючи увагу на цифрову трансформацію професійної підготовки вчителів в Україні та на необхідності формування цифрової компетенції в структурі педагогічної освіти. Авторка підкреслює, що цифрове середовище не лише змінює форми навчання, а й відкриває нові можливості для розвитку комунікативних навичок – від організації інтерактивної взаємодії до опанування цифрових платформ і сервісів, що підтримують педагогічну комунікацію. Нарешті, науковець І. Б. Василиків [10] виокремлює специфічний контекст – інформаційну безпеку та цифрову грамотність майбутніх учителів в умовах воєнних загроз: формування цифрової компетенції має охоплювати навички критичного оцінювання джерел, захисту персональних даних та етичного використання цифрових артефактів, що є необхідною передумовою для безпечного застосування цифрових рефлексивних практик у навчальному експерименті. Аналіз наукових джерел дає підстави конструювати педагогічний експеримент, у якому цифрові рефлексивні практики є не лише інструментом розвитку комунікативної компетенції, а й джерелом верифікації результатів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Огляд сучасних досліджень засвідчує значний інтерес науковців до цифровізації освіти, розвитку комунікативної компетенції та формування рефлексивних умінь майбутніх учителів. Проте, попри численні публікації, низка важливих аспектів загальної проблеми залишається недостатньо розробленою, що створює наукові й практичні прогалини та визначає необхідність подальших

досліджень. До них належать: відсутність цілісної моделі інтеграції цифрових форм рефлексії у розвиток комунікативної компетенції, недостатність емпіричних даних про вплив цифрової рефлексії на професійну комунікацію майбутніх учителів, нерозв'язаність питання про критерії та індикатори ефективності цифрових рефлексивних практик, обмежене вивчення психологічного та емоційного аспектів цифрової рефлексії. Крім того, наявна проблема формування стратегічного компонента комунікативної компетенції через цифрові засоби, зокрема не розроблено педагогічні експерименти, що б доводили ефективність цифрових рефлексивних практик у реальних умовах професійної підготовки, методичний дефіцит комплексних вправ і технологій розвитку цифрової рефлексії. Отже, сучасні цифрові інструменти рефлексії хоча й мають значний потенціал, однак їхній вплив на розвиток комунікативної компетенції майбутніх учителів потребує цілеспрямованого наукового аналізу та експериментальної перевірки. Необхідність систематизації цифрових практик, уточнення критеріїв їхньої ефективності та розроблення практичних механізмів їхнього впровадження зумовлює потребу у ґрунтовному дослідженні.

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Метою роботи є оцінювання ефективності цифрових рефлексивних практик – електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогів – у формуванні професійної комунікативної компетенції здобувачів педагогічної освіти та їхнього впливу на розвиток усвідомленості й емоційної стабільності в педагогічній взаємодії. Для досягнення цих цілей виокремлено такі завдання:

1. Аналіз теоретичних основ використання цифрових інструментів для розвитку рефлексії у контексті педагогічної підготовки.
2. Дослідження впливу електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогів на розвиток комунікативної компетенції майбутніх учителів.

3. Оцінювання ефективності цифрових практик у підвищенні емоційної стабільності та рефлексивної діяльності студентів.

4. Розроблення рекомендацій для впровадження цифрових інструментів у професійну підготовку майбутніх педагогів для підвищення якості педагогічної взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система підготовки педагогів дедалі більше акцентує на розвитку рефлексивних умінь, розглядаючи їх як основу професійної компетентності майбутніх учителів. Аналіз наукових джерел показує, що використання цифрових ресурсів – електронні портфоліо, інструменти відеорефлексії та мікроблоги – створює нові можливості для глибокого самоаналізу, осмислення власної педагогічної практики та вдосконалення комунікативної взаємодії здобувачів освіти [11]. Використання таких інструментів сприяє не лише відстеженню динаміки професійного розвитку, а й здійсненню порівняльного аналізу результатів взаємодії зі здобувачами освіти, що стимулює формування усвідомленого та критичного вивчення педагогічної комунікації. Водночас цифрові практики забезпечують комплексне оцінювання освітніх процесів, адже здобувачі можуть аналізувати не лише власну активність, а й ефективність взаємодії колег, що сприяє розвитку колективного педагогічного досвіду. Застосування мультимедійних платформ та цифрових артефактів стимулює розвиток критичного мислення, підвищує рівень усвідомленості здобувачів освіти та формує професійну комунікативну культуру [12]. Теоретичні моделі комунікативної компетенції, зокрема класична структура М. Канейла і М. Свейна, дають змогу органічно інтегрувати цифрові форми рефлексії в освітній процес для розвитку всіх компонентів комунікативної компетенції – граматичного, дискурсивного, соціолінгвістичного та стратегічного – у здобувачів освіти [13]. Це створює можливість формувати в майбутніх учителів цілісну практику комунікації, де увага приділяється не лише змісту

педагогічного повідомлення, а й способу його подання, невербальним сигналам та ефективності інтерактивних взаємодій.

Особливу увагу у сучасних дослідженнях приділено відеорефлексії та мікроблогам як ефективним засобам самопостереження. Для здобувачів освіти це означає аналіз власних невербальних та інтерактивних дій, оцінювання стилю пояснень, рівня взаємодії з аудиторією та ухвалення обґрунтованих рішень щодо корекції власної поведінки [7]. Ці цифрові практики сприяють розвитку здатності до самокорекції, підвищують ефективність усного та інтерактивного мовлення, формують навички критичного аналізу та забезпечують розвиток професійної усвідомленості, що є основними елементами педагогічної майстерності.

Попри активний розвиток цифрових технологій у педагогічній освіті, науковці наголошують на відсутність ґрунтовних емпіричних досліджень для всебічного висвітлення впливу цифрових форм рефлексії на формування комунікативної компетенції майбутніх педагогів [7; 14]. Це зумовлює необхідність цілеспрямованих наукових пошуків, здатних підтвердити ефективність таких практик. У цьому контексті на особливу увагу заслуговують напрацювання, що обґрунтовують значущість комплексних, інтермедіальних методів розвитку комунікативних умінь. Зокрема, Н. Лупак підкреслює, що ефективне формування комунікативної компетенції можливе за умови поєднання традиційних педагогічних практик із сучасними цифровими засобами, що активізують рефлексію та професійне самовираження здобувачів освіти [15].

З огляду на це було організовано педагогічний експеримент для визначення шляхів застосування електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогів, що сприяє розвитку професійної комунікативної компетенції студентів і формуванню їхньої готовності до усвідомленої, емоційно зрівноваженої та результативної взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Дослідження проводилось з урахуванням педагогічних, психологічних та технологічних аспектів цифрової рефлексії, що дало змогу максимально комплексно оцінити її вплив.

Експериментальна група (ЕГ) складалася із 25 здобувачів освіти педагогічного факультету, які протягом семестру активно впроваджували всі три цифрові форми рефлексії в освітньому процесі. Контрольна група (КГ) – 25 здобувачів освіти – виконувала завдання традиційними методами без використання цифрових інструментів. Така організація дослідження сприяла порівнянню ефективності цифрових форм рефлексії з традиційними способами розвитку комунікативної компетенції та оцінюванню їхнього комплексного впливу на рефлексивні й комунікативні навички.

Під час дослідження було застосовано кілька практик. У процесі створення електронного портфоліо здобувачі освіти систематично збирали матеріали власних занять, плани уроків та рефлексивні коментарі. Після кожного заняття вони формували короткі записи щодо ефективності комунікації з групою, оцінюючи якість взаємодії, зрозумілість висловлення думок, рівень аргументації та ступінь інтерактивності. У межах відеорефлексії студенти записували мікроуроки тривалістю 5–10 хвилин, після чого здійснювали аналіз власних комунікативних дій. Вони проводили самооцінювання та взаємне оцінювання, орієнтуючись на критерії чіткості пояснень, інтерактивності та ефективності невербальної комунікації. Зокрема, здобувачі освіти вели мікроблоги та цифрові щоденники, у яких учасники фіксували досвід комунікації, окреслювали труднощі та зазначали досягнення. Платформа Google Classroom забезпечувала зручний обмін матеріалами та давала змогу проводити аналіз глибини рефлексії й здатності здобувачів освіти до самокорекції власних комунікативних дій. Методи збирання даних охоплювали дві групи. До кількісних методів належали тест комунікативної компетенції, проведений до та після експерименту, та анкета самооцінювання

емоційної стабільності й усвідомленості. До якісних методів належали аналіз матеріалів електронного портфоліо та мікроблогів, оцінювання відеозаписів занять, інтерв'ю та фокус-групи, що забезпечили визначення ставлення здобувачів освіти до цифрових форм рефлексії. Узагальнені показники застосування цих практик наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Вплив цифрових практик на емоційну стабільність та рефлексивну діяльність студентів

Цифровий інструмент / група	Основні показники оцінювання	Основні результати	Вплив на комунікативну компетенцію та емоційну стабільність
Електронне портфоліо (ЕГ)	Рубрики портфоліо, аналіз завдань	Систематична фіксація досягнень і труднощів	Зростання комунікативної компетенції на 15–20%; розвиток критичного мислення та рефлексії
Електронне портфоліо (КГ)	Рубрики оцінювання завдань	Завдання виконувались без рефлексії	Покращення менш ніж на 5%; незначний вплив на рівень усвідомленості
Відеорефлексія (ЕГ)	Аналіз відеозаписів уроків	Виявлення невербальних помилок, удосконалення стилю викладання	Підвищення на 20–25%; зростання впевненості та усвідомлення власного комунікативного стилю
Відеорефлексія (КГ)	Аналіз уроків без відео	Обмежений зворотний зв'язок	Покращення менш ніж на 5%; низький рівень самостереження
Мікроблог / цифровий щоденник (ЕГ)	Контент-аналіз записів	Регулярна рефлексія, аналіз комунікативного досвіду	Підвищення на 10–15%; поступове зростання усвідомленості та емоційної стабільності
Мікроблог / цифровий щоденник (КГ)	Традиційні записи	Нечасті та поверхневі нотатки	Покращення менш ніж на 5%; мінімальний ефект
Комплексне використання (ЕГ)	Усі методи + вхідний та вихідний тести	Синергія ефектів, глибока рефлексія	Підвищення на 25–30%; високий рівень усвідомленості та стабільна емоційна регуляція
Комплексне використання (КГ)	Традиційна схема навчання	Обмежені результати	Покращення менш ніж на 5%; незначний вплив

Джерело: власна розробка автора

Оцінювання ефективності цифрових практик показало, що використання електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогів значно підвищує рефлексивну діяльність та емоційну стабільність майбутніх учителів. Експериментальна група (ЕГ), що працювала з усіма трьома інструментами, демонструвала збільшення усвідомленості на 22–25 % і емоційної стабільності на 20–25 %, тоді як контрольна група (КГ) показала лише незначні зміни ($\leq 5\%$). Аналіз портфоліо та мікроблогів засвідчив підтримку систематичного самооцінювання та планування комунікативних дій, а відеорефлексія сприяла виявленню невербальних помилок і розвитку впевненості у педагогічній взаємодії. Отримані дані підтверджують, що цифрові форми рефлексії ефективно інтегруються у підготовку майбутніх учителів, сприяючи одночасному розвитку професійної усвідомленості та емоційної готовності до освітнього процесу.

Для ефективного впровадження цифрових практик у професійну підготовку майбутніх педагогів важливо розробити чіткі та структуровані рекомендації. Нижче узагальнено основні практики використання нових методичних засобів з огляду на їхні цілі та очікувані результати у процесі навчання, що сприяють підвищенню якості педагогічної взаємодії та розвитку рефлексивної діяльності студентів (табл. 2).

Таблиця 2

Рекомендації щодо впровадження цифрових інструментів у професійну підготовку майбутніх педагогів

Рекомендація	Мета / Очікуваний результат
Інтегрувати електронне портфоліо в освітній процес	Систематичне збирання матеріалів, розвиток рефлексії та аналіз комунікативних дій
Впроваджувати відеорефлексію як регулярний інструмент оцінювання уроків	Виявлення невербальних помилок, корекція стилю взаємодії з аудиторією
Використовувати мікроблоги та цифрові щоденники для щоденного самоаналізу	Формування усвідомленості, контролю емоційного стану та обміну досвідом
Розробляти структуровані рубрики оцінювання комунікативної компетенції	Відстеження прогресу студентів, оцінювання розвитку навичок

Забезпечити комплексне поєднання цифрових інструментів	Синергійний ефект для розвитку професійної усвідомленості та емоційної стабільності
Проводити тренінги та методичні консультації щодо використання цифрових форм	Правильне застосування інструментів, аналіз результатів та планування корекцій
Регулярно оцінювати ефективність впровадження через тестування та аналіз артефактів	Корекція методики, підвищення якості педагогічної підготовки
Джерело: власна розробка автора	

Впровадження таких рекомендацій сприятиме формуванню комплексної практики використання цифрових форм рефлексії в педагогічній підготовці. Інтеграція цифрових інструментів рефлексії у підготовку майбутніх учителів дасть змогу створити цілісне середовище розвитку їхніх професійних та комунікативних компетенцій. Використання електронного портфоліо, відеорефлексії, мікроблогів, цифрових щоденників і структурованих рубрик оцінювання забезпечуватиме систематичність аналізу власної діяльності здобувачів освіти, гарантуватиме глибше усвідомлення педагогічних дій і формуватиме здатність до самооцінювання та самокорекції. Однак цей процес потребує узгодженої взаємодії студентів, викладачів та адміністрації закладу освіти, що зумовлює необхідність вибудови цілісної моделі цифрової підтримки процесу навчання.

Узагальнюючи, можна зазначити, що системне застосування цифрових інструментів не лише підвищує комунікативні навички, а й сприяє формуванню усвідомленості, емоційної стабільності та здатності до самокорекції професійної поведінки, що є базовими умовами якісної педагогічної підготовки у цифровому середовищі. Водночас експериментальні дані підтверджують, що інтегроване використання електронного портфоліо, відеорефлексії та мікроблогів підсилює розвиток професійної комунікативної культури та забезпечуючи вищий рівень готовності здобувачів освіти до реальної педагогічної практики.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що використання цифрових інструментів рефлексії – електронного портфоліо, відеорефлексії, мікроблогів, цифрових щоденників та рубрик оцінювання – створює ефективне середовище для розвитку основних професійних якостей майбутніх учителів. Емпіричні результати підтверджують, що комплексне впровадження цих практик істотно підвищує рівень усвідомленості, критичного мислення, комунікативної компетенції та емоційної стабільності студентів, що є важливими показниками їхньої готовності до педагогічної взаємодії. Узгоджене застосування цифрових засобів забезпечує не лише систематизацію та аналіз артефактів навчальної діяльності, а й формує цілісну систему підтримки професійного зростання, у якій рефлексія є провідним механізмом розвитку. Отримані дані доводять, що цифрові форми рефлексії можуть і повинні інтегруватися в освітні програми підготовки педагогів як інноваційний інструмент формування професійних і емоційних навичок, що відповідає вимогам сучасної освіти XXI століття.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк Г. М. Основні напрями підвищення кваліфікації педагогічних працівників у післядипломній освіті. *Педагогічний альманах*. 2021. № 50. С. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi50.306>.
2. Поліщук О. А., Лисоконь І. О., Різак Г. В. Організаційні засади функціонування системи вищої освіти в Україні та її відповідність європейським вимогам. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 15. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14843090>.
3. Соболева С. М., Різак Г. В., Гаврик В. Є. Інноваційні моделі наукових досліджень у ЗВО України в умовах цифрової трансформації. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 16. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15050212>.

4. Бойко О. Ю. Інтердисциплінарний огляд феномену віртуальної комунікації. *Академічні візії. Серія: Педагогіка*. 2023. № 23. С. 1–10. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/556> (дата звернення: 26.10.2025).

5. Осип Ю. Л., Осип М. А. Вплив використання електронних ресурсів на заняттях природничого циклу на формування екологічної грамотності студентів. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14771897>.

6. Григорук П. М., Максименко В. А. Сучасні тренди формування та розвитку цифрових компетентностей вчителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 6 (46). С. 887–904. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-887-904](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-887-904).

7. Житнухіна К. П., Дрига В. С. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійної підготовки сучасного фахівця. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія: Педагогіка*. 2024. № 5 (23). С. 843–851. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5\(23\)-843-85](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5(23)-843-85).

8. Палій А., Єльчанінова Т., Шевченко В. Рефлексія як структуротворчий компонент професійної діяльності. *Перспективи та інновації науки. Серія: Педагогіка*. 2024. № 6 (40). С. 867–876. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-867-876](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-867-876).

9. Стойка О. Я. Особливості цифрової трансформації професійної підготовки вчителів в Україні. *Педагогічні науки*. 2023. № 102. С. 54–61 DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-102-8>.

10. Василиків І. Б. Цифрова грамотність майбутніх учителів початкової школи як фактор інформаційної безпеки в умовах війни. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. № 9 (50). С. 514–522. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9\(50\)-514-522](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-9(50)-514-522).

11. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*. 1980. Vol. 1, № 1. P. 1–47. DOI: <https://doi.org/10.1093/applin/I.1.1>.

12. Reimagining our futures together: a new social contract for education. Paris: UNESCO Publishing, 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707.locale=en> (дата звернення: 26.10.2025).

13. Тимошко Г. М. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку педагогічної майстерності. Чернігів : ЧНПУ, 2018. 254 с.

14. Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)) (дата звернення: 26.10.2025).

15. Лупак Н. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології. Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. 452 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24188/1/Monograf_Lupak.pdf (дата звернення: 26.10.2025).